

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ
2003 - 2006

ΤΟΜΟΣ 34ος
(Μέρος Β' 9.6.2004 - 22.5.2005)

ΑΘΗΝΑ 2007

ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ

Δρ., Διδάσκουσας του Τμήματος Επικοινωνίας & Μ.Μ.Ε.

Κύριε Πρότανη,

Κυρίες & Κύριοι Ακαδημαϊκοί,

Άγιοι Πατέρες,

Κύριοι και Κυρίες,

Αγαπητέ Κύριε Λάββα,

Για μένα η αποψινή βραδιά προς τιμήν σας, περιέχει περισσότερες σιωπές, από λόγια. Σιωπές, που αποκρύπτουν το άγχος μιας ζωής σε κάποιο ορεινό χωριό της Λακωνίας, το βλέμμα που ασκήθηκε στον επίμονο κρότο των πυροβολισμών κατά τον εμφύλιο, τα ατελείωτα από την κούραση του μεροκάματου βράδια, σε κάποιο νυχτερινό γυμνάσιο του Πειραιά. Από τις ομιλίες θα αποσιωπηθούν οι αποτυχίες, τα λάθη, οι μικρές καθημερινές προδοσίες, οι απώλειες, το τίμημα που συνοδεύει κάθε μεγάλη τιμή. Είναι και μια βραδιά λήθης η αποψινή..., ωστόσο εγώ θα προσπαθήσω μέσα από την υπόμνηση προσωπικών στιγμών να θυμηθώ τον δάσκαλο πέρα από τον καθηγητή, τον άνθρωπο πέρα από τον αθάνατο.

*

Πρωτοσυνάντησα τον κ. Λάββα σε μια αίθουσα του Αρσακείου το 1994 ως διαγωνιζόμενη για μια υποτροφία του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, στη νεόκοπη για την εποχή της ειδικότητα της «Διαχείρισης Μνημείων», που εκείνος είχε προκηρύξει. Παρά την επιβλητική, αυστηρή, σχεδόν τοτεμική -για μένα- φυσιογνωμία του, η ολιγόλεπτη επικοινωνία μας κατά την παράδοση των θεμάτων μου έδωσε την εντύπωση ενός προσηνούς και ζεστού ανθρώπου. «*Ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα, πέρασε από το γραφείο μου να τα πούμε*», μου είπε, δίνοντας έτσι φτερά στις προσδοκίες μου.

Η μαθητεία δίπλα του, ως επιβλέποντος καθηγητή στη διδακτορική μου διατριβή θα επιβεβαιώσει την πρώτη μου εντύπωση και θα αποκαλύψει σταδιακά, τα μικρά μυστικά της προσωπικής του διαδρομής. Την εύνοια της τύχης μου, στην αρχή της συνεργασίας τη θεώρησα δοκιμασία, γιατί έπρεπε να προσαρμοστώ στο γερμανικό σύστημα εκπαίδευσης που ο ίδιος είχε ακολουθήσει, δηλαδή καθημερινή προσφορά εργασίας 8:30-2:00, όταν οι συμβατικές υποχρεώσεις άλλων υποψηφίων διδακτόρων ήταν η απόλυτη ελευθερία. Πολύ γρήγορα όχι μόνο το συνήθισα, αλλά μου έγινε απαραίτητο το πρόγραμμα αυτό, ιδιαίτερα όταν διαπίστωνα τους δικούς του

εξαντλητικούς ρυθμούς εργασίας, καθημερινές, αργίες και Σαββατοκύριακα. Η εργατικότητα αυτή δεν υπαγορεύεται τόσο από κάποια αίσθηση καθήκοντος ή από το βάρος των ανειλημμένων υποχρεώσεων, όσο από την ικανοποίηση που λαμβάνει ασχολούμενος επαγγελματικά με τα «χόμπι» του, όπως συνηθίζει ο ίδιος να λέει.

Δεν θα ξεχάσω όταν σε μια κρίσιμη στιγμή της ζωής του, παραμονή της επέμβασης στην καρδιά του, περνώντας από το νοσοκομείο για κάποιες τελευταίες εκκρεμότητες του γραφείου, τον βρήκα να κάθεται στην άκρη του κρεβατιού και να ολοκληρώνει την πρώτη δημοσίευση για το «Κάθισμα της Παναγίας», την πιο πρόσφατη αρχαιολογική του ανακάλυψη. Θεραπευτική γραφή ή ένα είδος προσωπικής προσευχής; Την επομένη της εξόδου του από την εντατική, μού ζήτησε το δακτυλογραφημένο κείμενο για να προχωρήσει σε διορθώσεις ...

«Η ζωή σου δίνει μόνο χώρο και χρόνο- εσύ πρέπει να τον γεμίσεις. Δεν σου δίνει χαρά εκτός κι αν το θελήσεις», λέει μια κινέζικη παροιμία, που συνοψίζει -κατά τη γνώμη μου- τη μικρή αλήθεια της καθημερινότητάς του. Η αφοσίωσή του στις επιστήμες που ακόμα με ζήλο υπηρετεί –αρχιτεκτονική, αρχαιολογία, ιστορία– ενέχει μια σχεδόν ερωτική αμετροέπεια. Δεν μπορώ να μην αναφέρω, όταν σε συζητήσεις μας για τη σημασία της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς προέτασε τη σπουδαιότητα της διατήρησης στο χρόνο ορισμένων μνημείων ως υπέρτατων αξιών έναντι του πεπερασμένου της ανθρώπινης ζωής. Παρά τις διαφωνίες κάποιων, που αντιτείναμε ότι η ανθρώπινη ζωή είναι πέρα και πάνω από οποιοδήποτε καλλιτεχνικό ή πνευματικό δημιούργημα, εκείνος σαν άλλος Δον Κιχώτης -όπως αρέσκει να αυτοαποκαλείται- επέμενε στην απόλυτη αξία του συμβολισμού, των ιδεών και των ιδανικών που φέρει ένα έργο τέχνης στο διηνεκές.

Η σχέση δασκάλου-μαθητή διαμορφώθηκε αργά –περισσότερο εξαιτίας της δικής μου ανασφάλειας και ατολμίας. Μολονότι αποδέχθηκε με ενθουσιασμό το αντικείμενο της διατριβής μου για την προστασία της νεότερης κληρονομιάς, πεδίο που και ο ίδιος έχει ενεργά ασχοληθεί, δεν παρέλειπε να εκδηλώνει στις τακτικές συζητήσεις μας για την πρόοδο της εργασίας μου, παρά την ειλικρινή εμπιστοσύνη του στις δυνατότητές μου, μια ήπια αλλά συνεχή αμφισβήτηση, για τη μεθοδολογία και τους ερμηνευτικούς της άξονες. Στην πρώτη έντονη μεταξύ μας σύγκρουση θα μου εκμυστηρευτεί ότι για εκείνον, όπως ο ίδιος το βίωσε κατά τη μαθητεία του δίπλα στους Hoesli και Giedeon, η συστηματική διαφωνία και σύγκρουση μεταξύ καθηγητή-φοιτητή επιτρέπει στον δεύτερο να διαμορφώσει την προσωπική του επιστημονική χάρτα, όσον αφορά στα ερευνητικά πεδία που τον απασχολούν, την κριτική σκέψη και την προσωπική του

γραφή. Στα δέκα και πλέον χρόνια που εργάζομαι πλάι του δεν διστάζει να δείχνει με γενναιοδωρία την εμπιστοσύνη του σε νέους επιστήμονες, αναθέτοντάς τους υψηλών απαιτήσεων έργα, επιζητώντας μέσα από την πρόκληση αυτή, την προσωπική υπέρβαση που θα τους προσδώσει υψηλή αυτοεκτίμηση.

Περισσότερο από παιδαγωγός, για τον ευρύτερο κύκλο των συνεργατών του -και όχι μόνο- κατέχει τη θέση ενός πνευματικού, ενός εξομολογητή. Πίσω από τον αλτρουισμό αυτό, όπως ο ίδιος συχνά αναφέρει, κρύβεται η προσωπική του μικρή φιλοσοφία, ότι παίρνει δίνοντας, και μαθαίνει ακούγοντας· ακόμη και από τον μικρό εγγονό του. Ένα πρωί τον βρήκα σκεπτικό στο γραφείο του να περιεργάζεται μια επιστολή από την Καθολική Ποντιφική Επιτροπή της Ιστορικής Επιστήμης, που τον επιβράβευε για το ανασκαφικό του έργο στους Αγίους Τόπους. *«Κι όμως»* μου είπε, *«χθες το βράδυ δεν μπόρεσα να απαντήσω στον τετράχρονο εγγονό μου, γιατί ο καλός Άγγελος έσωσε τον Χριστούλη και όχι και τα άλλα μωρά από τον κακό Ηρώδη. Τη γνώση δεν πρέπει ποτέ, να πάψεις να την αναζητάς»*.

Μ' αυτές τις σκέψεις, βρέθηκα πέρυσι τον χειμώνα στο πρώτο ναοδομικό του έργο, τον Αγ. Παύλο στο Chambèsy της Γενεύης. Μολονότι είχα διαβάσει και ακούσει θερμές κριτικές από μοντερνιστές φίλους αρχιτέκτονες, σε μένα η γενικότερη εικόνα παρέμενε ανοίκεα, με μια αίσθηση μινιμαλιστικής ψυχρότητας. Είχα έντονη τη διάθεση της αμφισβήτησης, όπως εκείνος μου έμαθε, ότι δηλ. ήταν το αποτέλεσμα μιας εγκεφαλικής και νοητικής διεργασίας πάνω στην ιδέα του ναού. Πάντα άλλωστε τον σκεφτόμουν σαν άνθρωπο με γωνίες, ένα «ακατέργαστο διαμάντι» όπως τον έχει αποκαλέσει η σύζυγός του, το «καλύτερο μισό του», για τον ίδιο. Η ευχάριστη έκπληξή μου σαν βρέθηκα στο προαύλιο, με τους υπόσκαφους λειτουργικούς χώρους της ενορίας, την αρμονική ένταξη του ναού στο φυσικό περιβάλλον, και τις καμπύλες που όριζαν το περίγραμμα του ναού, ήταν μόνο η αρχή. Εισερχόμενη στο εσωτερικό του ναού κατά τη διάρκεια της θείας λειτουργίας, κατάλαβα ότι η αναζήτηση της γνώσης μπορεί να μετατρέψει μια νοητική πρόκληση σ' ένα δυνατό συναίσθημα κατανύξης. Ομοίως ανατράπηκε και η λανθασμένη εικόνα που είχα για εκείνον ως ενός συντηρητικού και μετριοπαθή καθηγητή, σ' έναν επί της ουσίας νεωτεριστή και φιλελεύθερο άνθρωπο, ένα θαρραλέο επιστήμονα, όπως χαρακτηριστικά τον αναφέρει και ο καθηγητής Νίκος Χολέβας, στον τιμητικό τόμο.

Τα πραγματικά μαθήματα που παίρνει ένας μαθητής από τον δάσκαλό του δεν αφορούν μόνο στις γνώσεις ή την εμπειρία που αποκτά ως προς την επιστήμη του. Αναφέρονται κυρίως στα μικρά διδάγματα της καθημερινότητας, στις λεπτές αποχρώσεις που δίνουν περιεχόμενο στα ασήμαντα, στις σιωπές που ηχούν περισσότερο από όλες τις

λέξεις. Όπως, εκείνο το μετέωρο βλέμμα στο νοσοκομείο παραδίδοντάς μου το κείμενο για το «Κάθισμα». Σαν να ξανασκεφτόταν το τίμημα της ανθρώπινης ζωής μπροστά στην πανανθρώπινη αξία του μνημείου. Ή τη στωικότητα με την οποία αντιμετώπισε τη μη ευνοϊκή για εκείνον, πρόταση της Εισηγητικής Επιτροπής της Ακαδημίας Αθηνών. *«Ό,τι είναι να γίνει θα γίνει...ωστόσο ο αγώνας δεν σταματά πριν τελειώσει»*. Εκείνη την ημέρα της εκλογής, τυχαία είχε κανονιστεί η καθιερωμένη συνεύρεση των συνεργατών για την ονομαστική του εορτή σε κάποια ταβέρνα στην Πλάκα. *«Ανεξαρτήτως του αποτελέσματος εμείς θα το βρέξουμε»*, είχε πει. *Ό,τι και να συμβεί θα είναι μόνο για σήμερα...»*.

Θα κλείσω με την πιο διδακτική για μένα ανάμνηση, την βραδιά της αναγόρευσής του ως Ακαδημαϊκού. Η τοτεμική μορφή που είχα πριν δέκα χρόνια γνωρίσει, εκείνη τη βραδιά του απόλυτου προσωπικού θριάμβου, όταν ακόμα και η υπεροψία ή η καθ' υπερβολή εκδήλωση υπερηφάνειας θα ήταν δικαιολογημένες, στεκόταν με έκδηλη μια σχεδόν παιδική συστολή και αμηχανία. Οι κινήσεις του μικρές, η φωνή του χαμηλόφωνη, όπως άρμοζε στο θεσμό, ίσως όχι στη θέση του. Μεγάλος για μένα είναι αυτός που γνωρίζει πότε πρέπει να είναι ταπεινός ' κάτι που πολλές φορές εμείς οι νεότεροι φαίνεται να ξεχνάμε.

*

Ολοκληρώνοντας το πορτραίτο του Γεωργίου Λάββα, όπως αδρά φιλοτεχνήθηκε από τη δική μου ματιά, θα ήθελα να ζητήσω συγγνώμη απ' όλους εσάς, συγγενείς, φίλους ή συνεργάτες για όσα παρέλειψα ή δεν μπόρεσα να γνωρίσω. Η εικόνα άλλωστε που σχηματίζουμε για τον άλλο δεν μπορεί παρά να είναι αποσπασματική, σε κάποια σημεία πλασματική, και σχεδόν πάντα ιδεοληπτική. Σημασία δεν έχει μόνο, τι είναι κάποιος, αλλά και πώς εμπνέει τους άλλους γύρω του.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.